

Název: **ZA TAJEMSTVÍM KRONIK**

Pramen: Kosmova kronika česká

Téma: První historicky doložitelní
Přemyslovci a jejich doba

Cíl projektu: seznámit se s autentickým historickým písemným pramenem, aktivně s ním pracovat, prohloubit si představu o životě v období prvních Přemyslovců, posílit zájem o historické bádání; vytvořit rodokmen prvních Přemyslovců, vytvořit svůj vlastní rodokmen, uspořádat výstavu týkající se života kolem roku 1000, zaznamenat události 20. století viděné očima pamětníka (popř. uskutečnit na dané téma besedu s nějakou zajímavou osobností)

Věková skupina: 2. – 3. stupeň ZŠ

Vyučovací předměty:

český jazyk, dějepis, občanská výchova (zsv), výtvarná výchova

Časový odhad jednotlivých částí :

I. první Přemyslovci: 5 – 6 vyučovacích hodin (1 den)

II. vlastní rodokmen: domácí příprava + 1 až 2 vyučovací hodiny

III. život na přelomu prvního tisíciletí: příprava 1 až 2 vyučovací hodiny, návštěva muzea, realizace výstavy 1 vyuč. den

IV. „vyprávění starců“: 2 až 3 vyučovací hodiny + domácí práce

Stručný nástin projektu:

Projekt je určen pro druhý až třetí stupeň škol. Má čtyři části, které na sebe volně navazují a lze je realizovat buď všechny nebo je možné si vybrat jen některé.

První část nazvaná „první Přemyslovci – vytváření rodokmenu“ je pro práci s Kosmovou kronikou stěžejní. Studenti pracují s elektronickou podobou kroniky, pomocí rejstříku se v ní snaží vyhledat zmínky o členech přemyslovského rodu, určit jejich vzájemný vztah a na základě toho vytvořit jejich rodokmen. (Současně vnímají obraz dané doby.) Na tuto část projektu lze navázat druhou částí - vytvářením vlastního rodokmenu. Třetí část nazvaná „život na přelomu prvního tisíciletí“ spočívá jednak v práci s písemným pramenem a následné návštěvě muzea, v konečné fázi pak na vyhodnocení získaných informací a jejich přetvoření do podoby vlastní expozice. Čtvrtá (poslední) část projektu s názvem „vyprávění starců“ aneb „oral history“ (orální historie) umožní studentům vyzkoušet si pracovat metodou, kterou použil při psaní kroniky i Kosmas.

Popis projektu

I. část - první Přemyslovci – vytváření rodokmenu

1. otevření tématu – pětilístek - Sv. Václav a jeho bratr Boleslav

Sv. Václav a jeho bratr Boleslav jsou pro studenty určitě známé osobnosti, na které již mají vytvořený nějaký názor. Stanou se nám tedy vstupní branou do tématu. Pomocí metody „pětilístek“ (převzaté z RWCT) si studenti vybaví, co o nich vědí, jaký k nim zaujímají postoj. (Současně si mimoděk vybavují i historické okolnosti.)

Popis metody:

Pětilístek je básnička, která se píše do pěti řádků. Od studentů vyžaduje slučování informací a názorů do stručných výrazů, které daný námět nějak charakterizují.

_____

_____

_____

_____

_____

1. řádek - název, námět, téma (zpravidla substantivum)
2. řádek - popis (zpravidla dvě adjektiva), odpověď na otázku: Jaký je?
3. řádek - děj (tři verba), odpověď na otázku: Co dělá? Co se s ním děje?
4. řádek - čtyřslovný výraz, popis původního názvu
5. řádek - jednoslovné synonymum původního názvu, opětná formulace podstaty
(Na každou linku se píše jedno slovo.)

čas: 15- 20 min (podle toho, jestli už žáci danou metodou někdy pracovali nebo se jim musí vysvětlit)

pomůcky: pro každého 2 papíry (mohou být barevné, s dopředu vyznačenými linkami na psaní textu)

2. řízená diskuse - kdo byli předkové sv. Václava a jeho bratra Boleslava? Co o nich víme? Ke komu se až dostaneme? Jaké známe jejich potomky?

Doprostřed tabule (balicího papíru) napíšeme jména „Václav, Boleslav“ a spolu se studenty se snažíme dobrat toho, co už o nich a o jejich předcích a potomcích víme, a systematicky to zaznamenat. Směřujeme k vytvoření (neúplného) rodokmenu, do kterého stručně zaznamenáme i naše znalosti o jednotlivých osobách. Pokud si nejsme něčím jisti, napíšeme si k danému údaji otazník.

čas: 20 min

pomůcky: balicí papír (oproti tabuli má tu výhodu, že jde schovat a opět se k němu vrátit a pracovat s ním), tlustý fix

3. vytváření rodokmenu podle Kosmovy kroniky

Kdybychom byli historici a chtěli vytvořit rodokmen prvních Přemyslovců, do kterých pramenů bychom se asi obrátili? (Po krátké diskusi na toto téma můžeme žákům podat stručný výklad o nejstarší literatuře na našem území.) Naším pramenem bude Kosmova kronika. Seznámíme studenty s kronikou, s její prezentací na Manuscriptoriu, s možnostmi využití této prezentace, rejstříku jmen přemyslovců (příloha), a vysvětlíme jim úkol: pomocí Kosmovy kroniky v její virtuální podobě vytvořit rodokmen Přemyslovců. Rodokmen má být samozřejmě co nejkomplexnější, ale větší důraz než na množství osob mají studenti klást na přesnost uváděných údajů. Ke každé osobě uvedou citaci, z níž je patrný příbuzenský vztah, a pokud je to možné, tak i letopočet vztahující se k narození, úmrtí či panování. Cílem není vytvoření úplného rodokmenu (pokud byste se o to chtěli pokusit, zvažte časovou náročnost a zdatnost svých studentů), ale spíše precizní práce s textem a na základě úryvků, které budou studenti číst, mimovolně získání informací o dané době. Studenti pracují ve dvojicích, na práci mají omezený čas.

čas: 1 - 3 hod. – záleží, kolik času tomu chcete věnovat. (Je praktické, když si to sami předem vyzkoušíte)
pomůcky: pro každou dvojici počítač s Kosmovou kronikou (Manuscriptorium pro školy), papíry, psací potřeby

4. porovnání výsledků mezi dvojicemi

Po skončení práce s kronikou (a po přestávce) se sejdou vždy dvě dvojice a porovnají si výsledky, ke kterým došli. Pokud se jejich závěry budou lišit, musí si své výsledky vysvětlit a obhájit, popřípadě pozměnit.

čas: 10 – 20 minut (podle potřeby)
pomůcky: počítače s Kosmovou kronikou (Manuscriptorium pro školy) pro případnou kontrolu, hotové práce, psací potřeby

5. společná rekapitulace

Se studenty se společně sejdeme nad úvodní tabulí (plakátem), na kterou (který) jsme se pokoušeli vytvořit přemyslovský rodokmen ještě před započatím bádání. Porovnáme své předchozí znalosti s výsledky, ke kterým jsme došli, plakát můžeme doplnit, poopravit. Pokud se ještě vyskytnou nějaké nejasnosti, diskutujeme o nich.

čas: 10 – 20 minut
pomůcky: úvodní tabule (plakát), výsledky jednotlivých dvojic, fix, (možná ještě bude pro vysvětlení případných nejasností potřeba počítač s Kosmovou kronikou - Manuscriptorium pro školy)

6. návrat k pětilístkům – zamyšlení se a následná diskuse

Studenti se každý sám vrátí ke svým pětilístkům se jmény sv. Václava a jeho bratra Boleslava, které psali na začátku projektu. Opět si je přečtou a přemýšlí, jestli se na základě předchozí práce nějak změnil jejich pohled na tyto historické osoby. Jestliže ano, jak a proč? Nebo - proč zůstal stejný? Po chvíli samostatného přemýšlení následuje diskuse nejprve ve dvojicích (aby se každý mohl nahlas vyjádřit), poté v celé třídě (skupině).

čas: 10 – 20 minut
pomůcky: úvodní pětilístky

II. část - vlastní rodokmen

Aktivitou bezprostředně následující na bádání v Kosmově kronice a vytváření rodokmenu prvních Přemyslovců může být vytváření vlastního rodokmenu. Protože to je činnost, která není vázána na vyučování, a studenti potřebují získat množství materiálu z různých zdrojů (málokdo se asi vydá do archivu, ale žijící příbuzní a pamětníci, kteří by mohli pomoci, mohou být značně rozptýleni), bylo by praktické se s nimi domluvit na době, kterou na vyhotovení rodokmenu potřebují.

Vlastní prezentace rodokmenů pak může probíhat tak, že studenti prochází mezi volně vystavenými pracemi, prohlíží si je, popřípadě si zapisují otázky nebo připomínky k jednotlivým autorům, informace, které je zaujaly. Svě poznámky použijí v následné diskusi, při které je možné ještě společně hovořit o průběhu i výsledcích bádání, o jeho úskalích, překvapeních.

čas: *pro domácí práci podle dohody, 1 – 2 vyuč. hodiny na prezentaci*

pomůcky: *papíry, psací potřeby*

III. část - život na přelomu prvního tisíciletí

1. kreslený brainstorming – rok 1000

Na velký balicí papír studenti nepíší, ale kreslí všechno, co si představí, když se řekne rok 1000. Tato činnost probíhá potichu, podle počtu žáků mohou pracovat buď všichni na jednom „plakátu“ nebo se předem rozdělí do několika menších skupin. (Možná je dobré studenty upozornit na to, že cílem není umělecké dílo.) Po skončení brainstormingu je dobré si nad plakáty sednout, nehodnotit kresby (!), ale vysvětlit si případné nejasnosti.

čas: *20 – 30 minut*

pomůcky: *velké balicí papíry, fixy nebo voskovky*

2. práce s textem

Studenti pracují v malých skupinách (2 - 3 osoby), každý dostane část textu z úvodu ke Kosmově kronice (je součástí prezentace Kosmovy kroniky na Manuscriptoriu), členové jedné skupiny mají text stejný. Každý si ho nejprve prostuduje sám, při jeho čtení si dělá na okraj předem dohodnuté značky podle toho, jaký je jeho vztah k vybrané informaci. Používané dohodnuté značky mohou být:

- ✓ *něco z toho, co čtete, potvrzuje, co jste věděli nebo si mysleli, že víte*
- ! *informace, kterou čtete je v rozporu s tím, co víte nebo jste slyšeli*
- + *informace, kterou se dozvídáte, je pro vás nová*
- ? *narazili jste na informaci, které nerozumíte, která vás mate nebo o které byste se chtěli dozvědět více*

Poté si studenti ve svých skupinách sdělí, jaké poznámky si k přečtenému textu udělali, a na jejich základě si připraví jeho společnou prezentaci. Při té se může o obsahu textu dále diskutovat.

čas: *1 – 2 vyuč. hodiny*

pomůcky: *texty pro studenty (úvod ke Kosmově kronice), papíry, psací potřeby*

3. návštěva muzea

Celá třída navštíví společně muzeum s expozicí o dané době (je praktické, abyste se s ní dopředu seznámili). Studenti si s sebou vezmou plakáty, na které v úvodu kreslili své představy, a poznámky k textu zpracovávanému při předchozí činnosti. Po shlédnutí výstavy porovnávají svůj model a to, co viděli v muzeu, četli v textu.

čas: *podle dostupnosti muzea*

pomůcky: *materiály vzniklé z předchozích činností, papíry, psací potřeby*

4. vytvoření vlastní expozice

Završením této části projektu by mělo být vytvoření vlastní expozice (výstavy) týkající se daného období, a to nejlépe na takovém místě ve škole, aby byla volně přístupná.

Nejprve se studenti dohodnou, jakou podobu, jaký název by výstava měla mít a jaké exponáty by chtěli vystavovat, aby dané období bylo zobrazeno co nejplastičtěji. (Součástí mohou být dvoj i trojrozměrné předměty, samozřejmě i s popiskami, pozvánky na výstavu, plakáty, vernisáž.) Poté si studenti rozdělí práci, učitel je v roli koordinátora, který eviduje, co která skupina dělá, co je ještě potřeba, zajišťuje potřebný materiál, sleduje čas.

Celá práce by si zasloužila být korunována vernisáží, při které by studenti nejen představili svou výstavu, ale stručně i výsledky celého bádání.

čas: 1 vyuč. den + vernisáž

pomůcky: podle potřeby

IV. „vyprávění starců“ aneb „oral history“ (orální historie)

1. asociace a hledání významu pojmu „oral history“ (orální historie)

Nejprve napíšeme na tabuli velký nápis „oral history“ (orální historie). Studenti vyslovují různé asociace, které je při přečtení pojmu napadají. Postupně přejdeme od asociací k pokusu o vymezení tohoto pojmu a k úvahám, jak asi souvisí s Kosmovou kronikou.

(oral history – zjišťování údajů o minulosti cílenými rozhovory s pamětníky)

čas: 10 minut

pomůcky: tabule (velký papír), křída (fix)

2. hledání pramenů vyprávění přímo v Kosmově kronice

Z čeho Kosmas při psaní kroniky vycházel (zkazky z vyprávění starců, očití svědci, to, co sám zažil, písemné prameny)? Kde v kronice o tom asi nalezneme zmínky? Studenti mají pro své domněnky najít důkazy přímo v Kosmově kronice. Mohou pracovat ve dvojicích, po čase vymezeném na hledání v kronice si společně zrekapitulujeme výsledky svého bádání.

čas: 1 vyuč. hodina

pomůcky: pro každou dvojici počítač s Kosmovou kronikou (Manuscriptorium pro školy), papíry, psací potřeby

3. psaní kronik dnes – řízená diskuse

Společně se studenty diskutujeme nad významem kronik v dnešní době.

Co si myslíte, že je na psaní kroniky nejobtížnější? Píší se dnes vlastně vůbec ještě kroniky? Co se do nich zaznamenává? Kde se s nimi lze setkat? Je dobré, když můžete přinést nějakou kroniku (nějaké kroniky) studentům ukázat.

čas: 15 minut

pomůcky: nějaká skutečná kronika (máte-li možnost nějakou přinést)

4. vytváření vlastní kroniky metodou orální historie

Na úvod této činnosti si každý zkusí sám pro sebe načrtnout, o jakých událostech, které se nějak dotkly jeho života by napsal, kdyby měl psát kroniku (5 – 10 minut). Poté si studenti sdělí své zapsané úvahy v malých skupinách po dvou až čtyřech lidech (5 – 10 minut).

Na to seznámíme studenty s úkolem, který je čeká: požádat nějakého starého člověka o spolupráci, vést s ním rozhovor a zaznamenat jeho autentické vzpomínky na určité historické události.

Společně si vytvoříme osnovu, které se při rozhovoru můžeme držet (dopředu zmapujeme, které historické události asi ten člověk mohl prožít, co by pro nás bylo zajímavé o nich vědět).

čas: příprava – 1 vyuč. hodina, domácí práce podle dohody

pomůcky: papíry, psací potřeby

5. beseda

Místo individuálního vytváření kronik (nebo současně) je možné pozvat si někoho na besedu a vést s ním připravený rozhovor přímo ve třídě.

čas: 1 – 2 vyuč. hodiny

pomůcky: osnova rozhovoru vytvořená při předchozí činnosti

6. prezentace vlastních kronik

Konečné prezentaci vlastních kronik je dobré věnovat dostatek času, je vhodné s nimi ještě dále pracovat, porovnávat, jak jednotlivá období prožívali různí lidé, diskutovat se studenty o přínosech a úskalích metody, kterou pracovali.

čas: 1 – 2 vyuč. hodiny

pomůcky: kroniky vytvořené studenty